

REMISSVAR

2017-09-29
Dnr 3.9:0551/17

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Nya ungdomspåföljder (Ds 2017:25)

(Ju2017/05546/L5)

Inledning

I promemorian lämnas förslag till nya påföljder för unga lagöverträdare. Förslagen utgår från de förslag om nya ungdomspåföljder i form av *kontaktskyldighet för unga* och *ungdomsövervakning* som Påföljdsutredningen presenterade i sitt betänkande "Nya påföljder" (SOU 2012:34), men som ännu inte har genomförts.

Barnombudsmannen yttrar sig över promemorian med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Enligt artikel 1 i barnkonventionen är man barn till dess att man fyller 18 år. De rättigheter som barnkonventionen uppställer till skydd för barn som begår brott gäller varje barn under 18 år. När Barnombudsmannen i det följande kommenterar promemorian är det med sikte på varje barn som enligt svensk rätt uppnått straffbar ålder, det vill säga barn i åldersgruppen 15–17 år.

6. Behovet av nya ungdomspåföljder

6.5 Det finns fortfarande behov av nya ungdomspåföljder

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning i fråga om att det finns behov av att införa nya ungdomspåföljder. Som utredaren påpekar innebär den nuvarande ordningen att unga lagöverträdare i vissa fall döms till ungdomstjänst eller ungdomsvård trots att det egentligen saknas förutsättningar för ett sådant påföljdsval. Det innebär enligt utredaren att proportionalitetsprincipen inte får tillräckligt genomslag samtidigt som det strider mot principen om likabehandling. Utredaren konstaterar vidare att bristerna i påföljdssystemet leder till att unga lagöverträdare i vissa fall döms till skyddstillsyn eller villkorlig dom, vilket enligt utredaren måste anses olämpligt och även strider mot den uttalade målsättningen att unga ska hållas utanför Kriminalvården. I andra fall bestäms påföljden till böter, vilket enligt utredaren inte heller kan anses lämpligt med hänvisning till att en bötespåföljd saknar rehabiliterande inslag och ofta innebär att den unge endast får en skuld att betala som hen många gånger inte kan, vilket innebär att påföljden i stället riskerar att hämma en positiv utveckling för den unge.

Barnkonventionen är tydlig i fråga om de särskilda krav som måste ställas på ett påföljdssystem anpassat för barn och unga som har begått brott. Barn och unga under 18 år är inte vuxna och ska i rättsväsendet inte heller behandlas som

vuxna. Av artikel 40 (3) i barnkonventionen följer att Sverige ska främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinner sig skyldiga till att ha begått brott. Vidare följer av artikel 40 (4) att Sverige särskilt ska se till att olika alternativ till anstaltsvård finns tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet. Enligt artikel 40 (1) ska barnet behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. I artikel 37 slås fast att olika former av frihetsberövande av barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.

Enligt artikel 3 i barnkonventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Bestämmelsen gäller även unga lagöverträdare. Att sätta barnets bästa i främsta rummet betyder enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté) till exempel att rättskipningens traditionella syften, så som att undertrycka eller bestraffa, måste ersättas med rehabilitering och reparativ rättvisa när det gäller unga lagöverträdare samtidigt som den allmänna säkerheten värnas på ett verkningsfullt sätt.¹

FN:s barnrättskommitté understryker också att barn skiljer sig från vuxna i sin fysiska och psykiska utveckling och i sina känslomässiga och utbildningsrelaterade behov. Enligt kommittén är dessa skillnader ett av skälen till att barn inom rättskipningen måste behandlas annorlunda än vuxna. Enligt FN:s barnrättskommitté krävs det följaktligen för att konventionsstaten ska kunna uppfylla sina skyldigheter gentemot unga lagöverträdare att det utvecklas en omfattande uppsättning åtgärder som säkerställer att barn behandlas på ett sätt som främjar deras välmående och som står i proportion både till deras omständigheter och till det begångna brottet.²

8. Bedömningen av utredningens förslag

8.5 Förslagen bör införas med vissa justeringar

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning i fråga om att de föreslagna påföljderna bör införas.

8.6 Huvudmannaskap

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning avseende att huvudmannaskapet för de föreslagna påföljderna bör tillkomma socialnämnden i den unges hemort i fråga om ungdomstillsyn respektive Statens Institutionsstyrelse (SiS) i fråga om ungdomsövervakning.

9. Ungdomstillsyn

9.1 Ungdomstillsyn i stället för kontaktskyldighet för unga

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om införande av ungdomstillsyn som en ny påföljd för unga lagöverträdare. Barnombudsmannen delar utredarens bedömning i fråga om att det med utgångspunkt i påföljdens innehåll och

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 10 om barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare (CRC/C/GC/10), punkt 10.

² CRC/C/GC/10, punkt 23.

utformning är lämpligare att den går under beteckningen "ungdomstillsyn" än under beteckningen "kontaktskyldighet för unga" som föreslogs av Påföljdsutredningen.

9.6.4 Påföljdens verkställighet och innehåll

Kontakterna med stödpersonen och dennes kvalifikationer

Barnombudsmannen har inget att invända mot förslaget om hur formerna för den unges kontakt med stödpersonen ska se ut. Vad däremot gäller stödpersonens kvalifikationer delar Barnombudsmannen inte utredarens bedömning att det ska vara upp till socialnämnden att bedöma vem som är lämplig för uppdraget i det enskilda fallet. Den som utses till stödperson ska enligt vår uppfattning alltid uppfylla samma kvalifikationskrav som den särskilt kvalificerade kontaktpersonen.

Som utredaren påpekar kommer ungdomstillsyn förvisso att omfatta unga med skiftande behov, varför det bör finnas möjlighet ställa olika höga krav på stödpersonens kvalifikationer beroende på förhållandena i det enskilda fallet. Barnombudsmannen ansluter sig dock till vad Påföljdsutredningen i detta avseende anförde i sitt förslag gällande kontaktskyldighet för unga, nämligen att redan det faktum att stödpersonen inom ramen för den aktuella påföljden ska ha både en stödjande och en kontrollerande funktion, gör att det i första hand bör väljas personer som arbetar professionellt med unga lagöverträdare och unga med riskbeteenden.³ Barnombudsmannen anser mot bakgrund av detta att kvalifikationskraven för den som ska kunna utses till stödperson bör vara desamma som för den särskilt kvalificerade kontaktpersonen.

9.7 Misskötsamhet

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att ansvarig socialnämnd ska anmäla till åklagare när det finns skäl att vidta åtgärder i form av varning eller undanröjande av påföljden. Barnombudsmannen delar även utredarens bedömning i fråga om att undanröjande endast bör ske vid allvarigare misskötsamhet, varför avvikelser från verkställighetsplanen så långt som möjligt bör hanteras genom justeringar av innehållet och genom att åtgärder vidtas för att motivera den unge att följa planen.

9.8 Ungdomstillsyn som förstärkningspåföljd

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att ungdomstillsyn ska kunna läggas till en ungdomsvård om det behövs för att ungdomsvården ska anses tillräckligt ingripande. Vi delar även utredarens bedömning att ingen av påföljderna bör ha företräde vid valet mellan ungdomstjänst och ungdomstillsyn som förstärkningspåföljd. Rätten bör kunna välja den påföljd som kan anses mest lämplig i det enskilda fallet.

10. Ungdomsövervakning

10.1 Mitt förslag om ungdomsövervakning

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om införande av ungdomsövervakning som en ny påföljd för unga lagöverträdare.

10.2 Påföljdens roll i systemet m.m.

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning i fråga om att ungdomsövervakning bör ha den roll i systemet som Påföljdsutredningen

³ SOU 2012:34, sid. 640.

föreslagit. Barnombudsmannen anser emellertid att påföljden alltid bör förutsätta en särskild behovs- och lämplighetsprövning respektive den unges samtycke

I artikel 40 (3) i barnkonventionen slås fast att medlemsstaterna ska främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga till att ha begått brott. I artikel 40 (4) sägs vidare att konventionsstaten ska se till att alternativ till anstaltsvård finns tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet.

Förslaget om ungdomsövervakning som en ny ungdomspåföljd innebär att påföljdstrappan för unga lagöverträdare fylls ut med ytterligare ett trappsteg i glappet mellan å ena sidan påföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och ungdomstillsyn och å andra sidan påföljden slutna ungdomsvård. Annorlunda uttryckt är ungdomsövervakning avsedd att tillämpas i situationer då brottslighetens straffvärde, art eller den unges tidigare brottslighet påkallar en ingripande påföljd men då ingen av de andra icke frihetsberövande ungdomspåföljderna kan anse tillräckligt ingripande. Vidare ska påföljden, för att vara tillräckligt ingripande vid allvarlig brottslighet, innefatta inskränkningar i den unges rörelsefrihet under delar av verkställigheten men utan att detta förutsätter institutionsvistelse eller annat fullständigt frihetsberövande.⁴

Föreslagen ordning innebär således att ungdomsövervakning är ett påföljdsalternativ som kan väljas för att i största möjliga mån undvika slutna ungdomsvård. Ungdomsövervakning ger också möjlighet till ett mer nyanserat upptrappande av påföljdens ingripandegrad när så är nödvändigt med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet. Barnombudsmannen välkomnar att ungdomsövervakning på detta sätt kan bidra till att minska antalet barn som blir föremål för en frihetsberövande påföljd i form av slutna ungdomsvård.

Påföljdsutredningen framhöll i sitt betänkande att det faktum att utgångspunkten för valet av ungdomsövervakning bör vara att brottslighetens allvar och den unges tidigare brottslighet påkallar en ingripande påföljd samtidigt som de andra icke frihetsberövande påföljderna inte kan anses tillräckligt ingripande, innebär att tillämpningsområdet för ungdomsövervakning inte kan styras utifrån en behovs- eller lämplighetsbedömning.⁵ Barnombudsmannen delar inte denna bedömning utan anser att en särskild behovs- och lämplighetsprövning alltid bör vara en förutsättning för påföljden.

Vad gäller frågan om den unges samtycke som en förutsättning för utdömande av ungdomsövervakning anser Barnombudsmannen att innehållet i påföljden inte är sådant att det kan verkställas tvångsvis helt utan den unges medverkan. Påföljder för barn och unga ska vara verkningsfulla och meningsfulla och motverka återfall i brott. För att åstadkomma detta är det viktigt att påföljderna är hållbara i bemärkelsen att det finns goda förutsättningar för en lyckad verkställighet. I det avseendet menar Barnombudsmannen att en ungdom som har fått tydlig information om vad påföljden innebär samt lämnat sitt samtycke till densamma i de flesta fall sannolikt är mer motiverad att fullgöra verkställigheten. Det gäller inte minst när fråga är om så pass långtgående inskränkningar som de

⁴ SOU 2012:34, sid. 653 ff.

⁵ A.a., sid. 654.

rörelsebegränsande inslagen i ungdomsövervakning innebär för den unge. Vår uppfattning är att det annars finns en risk för att verkställigheten inte fullföljs, utan att påföljden måste undanröjas och ersättas med en annan påföljd. Detta skulle få till följd att påföljdssystemet för unga lagöverträdare blir svåröverskådligt och, inte minst, ineffektivt. Barnombudsmannen anser därför att den unges samtycke alltid ska utgöra en förutsättning för att ungdomsövervakning ska kunna dömas ut.

10.5 De rörelsebegränsande inslagen och kontrollen av att de efterlevs

10.5.1 Helghemarrest och andra rörelsebegränsande inslag

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning att det krävs att ungdomsövervakning har en förhållandevis ingripande karaktär för att få den roll i påföljdssystemet som förutsätts. Barnombudsmannen tillstyrker därför förslaget att ungdomsövervakning som utgångspunkt ska bygga på att den unges rörelsefrihet begränsas genom att hen förbjuds att vistas utanför hemmet under helgkvällar och nätter – så kallad helghemarrest. Om det bedöms lämpligare ska den unges rörelsefrihet i stället kunna begränsas på andra sätt än genom helghemarrest, nämligen genom att den unge förbjuds att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, förbjuds att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller åläggs skyldighet att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats. Om det finns skäl för det ska flera förbud eller skyldigheter kunna kombineras med varandra. I samtliga fall ska dock ingripandenivån motsvara den som gäller vid hemarrest.

Som tidigare nämnts innebär artikel 3 i barnkonventionen att det vid varje beslut som rör ett barn ska göras en bedömning av och fastställas vad som är bäst för barnet, vilket sedan ska sättas i främsta rummet när beslut fattas. Barnombudsmannen välkomnar därför det som sägs i promemorian om att frågan om vilka rörelsebegränsande moment som påföljden i det enskilda fallet ska innefatta, bör avgöras med hänsyn till den unges personliga förhållanden och vad som bäst kan antas bidra till att syftet – att avhålla den unge från fortsatt kriminalitet och främja en gynnsam utveckling hos denne – med påföljden uppnås. Vi instämmer också i det utredaren anför om att det är angeläget att i denna bedömning väga in att de rörelsebegränsande momenten inte utformas så att de har en skadlig effekt på den unge.

Barnombudsmannen delar utredarens uppfattning att det för att säkerställa en tillfredsställande bedömning av vilka rörelsebegränsande inslag som kan anses lämpliga för den unge, i regel bör krävas ett bättre underlag än domstolen kan antas ha tillgång till vid lagföringstillfället. Vi välkomnar därför att ansvaret för att göra en bedömning av och besluta om vilka rörelsebegränsande inslag som är lämpliga för den unge och som ska ingå i verkställigheten i stället bör läggas på den verkställande myndigheten – SiS – i samband med verkställighetsplaneringen. Barnombudsmannen ser positivt på att det därigenom tydligt kommer att framgå av lag vilka ramar som gäller för SiS beslutanderätt liksom att den unge, om hen är missnöjd med SiS beslut, kan överklaga detta till domstol och på så sätt få till en överprövning.

Barnombudsmannen vill vidare framhålla vikten av att den kartläggning som görs vid verkställighetsplaneringen innefattar en utredning av den unges hemförhållanden, varvid den unges egna åsikter gällande detta givetvis måste beaktas.

10.5.2 Elektronisk övervakning

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att de rörelsebegränsande momenten i påföljden som huvudregel ska övervakas med elektroniska hjälpmedel. Som utredaren påpekar blir påföljdens innehåll såvitt avser övervakningen av de rörelsebegränsande inslagen därigenom mer enhetligt och förutsebart, genom att ordningen följer av lag och inte bestäms på verkställighetsstadiet och i och med att det är domstolen och inte den verkställande myndigheten som beslutar i övervakningsfrågan. Barnombudsmannen välkomnar detta. Vi delar också utredarens bedömning att det integritetsintrång som övervakningsåtgärden innebär får anses försvarligt med hänsyn till påföljdens roll i systemet och till avgränsningen av de rörelsebegränsande momenten.

Barnombudsmannen anser samtidigt att det, inte minst med hänvisning till vad som ovan anförts om kravet på att bedöma och fastställa barnets bästa, framstår som väl avvägt med en undantagsregel som innebär att SiS ska ha möjlighet att medge undantag och avstå från elektronisk övervakning om det föreligger särskilda skäl, exempelvis i situationer där elektronisk övervakning med hänvisning till den unges hälsotillstånd framstår som onödig eller olämplig.

Barnombudsmannen vill också betona vikten av att den föreslagna ordningen inte får till konsekvens att de behandlande inslagen i påföljden får en underordnad karaktär. För att påföljden ska fylla sitt syfte – att avhålla den unge från fortsatt kriminalitet och främja en gynnsam utveckling hos denne – menar Barnombudsmannen att det tvärtom är angeläget att den ges ett behandlingsinriktat innehåll.

10.5.3 Nedtrappning och upptrappning

Barnombudsmannen delar uppfattningen att det är angeläget att det i påföljden finns inbyggda incitament för den unge att följa verkställighetsplanen. Vi tillstyrker därför förslaget att SiS ska besluta om nedtrappning av de rörelsebegränsande inslagen efter halva verkställighetstiden under förutsättning att den unge har följt verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt liksom att de, under samma förutsättningar, ska upphöra helt efter ytterligare en tid. Vi tillstyrker också att de rörelsebegränsande momenten återigen ska kunna trappas upp om nedtrappning skett och den unge inte fortsätter att sköta sina åligganden.

I fråga om beslutsformerna för ned- respektive upptrappning av de rörelsebegränsande inslagen välkomnar Barnombudsmannen den av utredaren föreslagna lösningen som innebär att det i lagtexten anges att SiS ska besluta om ned- respektive upptrappning under de angivna förutsättningarna. Vår uppfattning är att det därigenom skapas större tydlighet och förutsebarhet med avseende på påföljdens innehåll samtidigt som utrymmet för diskretionära bedömningar minskar. Vidare innebär lösningen att det alltid kommer att finnas ett överklagbart beslut även i de fall SiS gjort bedömningen att en nedtrappning inte bör ske, vilket ur ett rättssäkerhetsperspektiv får anses önskvärt.

10.6 Koordinators roll och funktion

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att koordinators uppdrag ska vara att kontrollera att verkställighetsplanen följs samtidigt som hen ska ge den unge stöd och hjälp samt utöva motivationshöjande arbete. Barnombudsmannen tillstyrker även förslaget att den unge som huvudregel ska träffa koordinatoren två gånger i veckan, men att kontaktfrekvensen ska kunna öka respektive minska om det finns skäl härför.

Vad gäller kvalifikationskraven för den som förordnas till koordinator delar Barnombudsmannen bedömningen att det, med hänsyn till koordinators betydelsefulla roll och komplexa uppdrag, bör ställas förhållandevis höga krav på personens erfarenhet och kompetens. Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att den som förordnas till koordinator i första hand bör vara en person som är anställd av SiS, men att SiS även bör kunna anlita externa personer för uppdraget om det finns skäl för det, varvid det dock är angeläget att samma krav uppställs i fråga om personens lämplighet för uppgiften. Barnombudsmannen delar bedömningen att det i första hand bör vara en kvalificerad socialsekreterare eller person med likvärdig erfarenhet och kompetens som kommer i fråga för uppdraget.

10.7– 10.8 Påföljden bör inte innefatta ett krav på drogfrihet men bör kunna förenas med ett sådant förbud när det finns skäl för det

Barnombudsmannen delar inte utredarens bedömning gällande att påföljden bara i vissa fall ska innebära krav på drogfrihet. Vi anser istället att påföljden alltid bör förenas med drogförbud. Förbudet bör framgå av verkställighetsplanen och utgöra ett överklagbart beslut.

10.9 Verkställighetens längd och inledande

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att verkställighetstiden ska bestämmas av domstolen och kunna avse som minst sex månader och som mest tolv månader. Vi tillstyrker även förslaget att verkställigheten påbörjas när domen har vunnit laga kraft mot den unge.

10.10 Verkställighetsplanering och verkställighetsplan

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att den unge ska åläggas att under tio dagar medverka vid en verkställighetsplanering som ska utmynna i en individuellt anpassad verkställighetsplan. Vi välkomnar särskilt att utformningen av verkställighetsplanen ska ske i samråd med den unge och – så långt möjligt – med beaktande av hens önskemål. Vår uppfattning är att den unges delaktighet och att denne motiveras till att genomföra verkställigheten är en viktig förutsättning för att påföljden ska få ett verkningsfullt och meningsfullt innehåll.

Med beaktande av att planeringen, i enlighet med utredarens förslag, ska vara obligatorisk för den unge och att underlåtenhet att inställa sig vid densamma ska kunna föranleda polishandräckning vill Barnombudsmannen understryka vikten av att det säkerställs att den unge har reella möjligheter att medverka vid planeringen. Vi ansluter oss i detta avseende till vad Påföljdsutredningen i sitt betänkande anförde om att det bör ankomma på SiS att, i egenskap av ansvarig myndighet, ombesörja att den unge får den hjälp och det stöd hen behöver om det är så att hen på något sätt behöver exempelvis praktisk hjälp för att ta sig till ett möte.⁶

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att allt som anges i verkställighetsplanen bör betecknas som obligatoriskt för den unge. Förslaget innebär att även de delar av planen som rör frågor om exempelvis boende, skolgång eller praktik, sysselsättning och fritid samt missbruksbehandling eller annan vård och behandling ska anses utgöra en del av påföljden och vid misskötsamhet kunna föranleda ett undanröjande. Barnombudsmannen vill dock, i likhet med utredaren, betona vikten av att det vid misskötsel från den unge sker en viktning av de olika

⁶ SOU 2012:34, sid. 698.

momenten i verkställighetsplanen och att mindre allvarliga avvikelser i första hand möts av motiverande insatser och förändring av planen.

Med hänvisning till vad som tidigare sagts om angelägenheten i att verkställigheten inleds skyndsamt välkomnar Barnombudsmannen förslaget att det ska vara föreskrivet att verkställighetsplanen ska vara fastslagen senast fyra veckor efter det att påföljden kunde börja verkställas. Vi ställer oss också positiva till att planen ska följas upp minst var åttonde vecka och kunna ändras vid behov. Vi vill i sammanhanget dock understryka vikten av att planen utformas på ett sådant sätt att det blir tydligt för den unge vad hen har att förhålla sig till. Vi anser därför att det bör framgå av planen när uppföljning av densamma ska ske.

10.11 Normaliseringsprincipen

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att det i enlighet med normaliseringsprincipen ska ankomma på skola, socialnämnd, hälso- och sjukvård och andra samhällsaktörer att tillhandahålla och bekosta de insatser som de disponerar över och som bedöms nödvändiga vid upprättande och genomförande av verkställighetsplanen. En del av verkställighetsplaneringen ska därför syfta till att kartlägga vilka resurser som finns tillgängliga och hur de kan samordnas.

Som utredaren påpekar medför den föreslagna ordningen en risk för att olika myndigheter gör olika bedömningar av resursbehovet, vilket kan komma att påverka verkställigheten. Barnombudsmannen vill därför särskilt betona Sveriges ansvar för att, i enlighet med artikel 2 i barnkonventionen, säkerställa att tillgången till stöd och tjänster för de unga som ska verkställa ungdomsövervakning blir likvärdig oberoende av var i landet verkställigheten ska ske.

10.12 Socialtjänstens roll

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att socialnämnden i den unges hemkommun ska utse en särskild handläggare för den unge som ska medverka vid verkställighetsplaneringen samt vid uppföljning och revidering av planen. Vi delar utredarens bedömning i fråga om att en nära samverkan mellan SiS och socialtjänsten under hela verkställighetstiden är en förutsättning för att påföljden ska kunna realiseras på ett för den unge verkningsfullt och meningsfullt sätt. Vår uppfattning är också att det i ett längre perspektiv är önskvärt att den unge får en etablerad kontakt med en handläggare inom socialtjänsten för det fall vissa av insatserna behöver fortsätta även efter det att verkställigheten har upphört.

10.13 Bistånd av polisen

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att påföljden ska kunna genomdrivas tvångsvis och med bistånd från polisen. Vi tillstyrker även förslaget att polisen ska ha möjlighet att agera på egen hand, utan att SiS begär det, när den unge bryter mot de rörelsebegränsande momenten som påföljden innefattar.

10.14 Misskötsamhet

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att misskötsamhet från den unge i första hand bör bemötas med åtgärder som kan ske inom ramen för påföljden och där den unge, så långt som möjligt, motiveras till att medverka till verkställigheten och fullfölja planen, liksom att det kan bli aktuellt med undanröjande av påföljden först när det är fråga om mer allvarlig misskötsamhet och som en sista utväg.

10.15 Informationsutbyte och sekretess

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att det införs en sekretessreglering som möjliggör informationsutbyte mellan SiS och socialtjänst, skola och polis i samband med verkställighetsplaneringen.

Avslutande synpunkter

Barnombudsmannen beklagar att utredaren inte närmare behandlat och tagit ställning i frågan om böter som ungdomspåföljd. Barnombudsmannen har tidigare ifrågasatt böter som ungdomspåföljd.⁷ Bötesstraff utgör inte en lämplig påföljd för unga lagöverträdare. Barn och unga har ofta ingen eller liten möjlighet att betala sina böter och ett bötestraff kan komma att innebära ett extra straff för den ungdom som förutom utdömda böter får en betalningsanmärkning. Det är angeläget att barn och unga kan påbörja sitt vuxenliv utan att ha skulder registrerade hos Kronofogdemyndigheten. Barn och unga som hamnar i kronofogdens register kan den dag de fyller 18 år få problem med att få hyreskontrakt, telefonabonnemang, lån på banken och att få arbete. Böter saknar dessutom en behandlingsinriktad funktion.

Barnombudsmannen anser att bötesstraff för lagöverträdare under 18 år helt bör avskaffas. Höga bötesbelopp bör fortsättningsvis kunna ersättas av ungdomstjänst och ungdomsvård samt den nya påföljden ungdomstillsyn. Detta gäller även böter som förstärkningspåföljd.

Föredragande i ärendet har varit juristen Julia Boija.

Anita Wickström
Vikarierande barnombudsman

⁷ Se exempelvis Barnombudsmannens remissyttrande avseende SOU 2012:34.